

ZRÍNYI MIKLÓS A KÖLTŐ EREKLYÉI VÖTTAUBAN.

A Daun grófok vötteai várkastélyának lovagterme egy igen szép és értékes fegyvergyűjteményt rejtett falai között, mely a Wlassin és Daunok által összehalmozva, az ezer darabot meghaladta. Ezen gyűjtemény a folyó év január havában a tulajdonos gróf Daun Henrik elhunytával, az özvegy grófné által árverezés alá bocsáttatott, s nekem alkalmam volt, az árverezést megelőzőleg ez érdekes gyűjteményt még a maga egészében láthatni; tüzetesen megvizsgálván azokat, egy 1692-ik évi régi inventarium alapján reábukkantam ott egy néhány fegyverzeti darabra, melyek Zrínyi Miklós a költő fegyveres tárából kerültek oda. Zrínyi Miklósnak a fia, t. i. Ádám, 1691-ben a zalánkeméni csatában elesvén, magtalanul halt el; Ádámnak hátramaradt özvegye későbbben gróf Wlassin Miksa Ernőhöz ment férjhez, s leányuk, Leopoldina, neje lett gróf Daun Miksának, a ki anyja révén a Zrínyi Miklós ingóságait is, a Wlassin-birtokokkal együtt, férje Daun Miksa kezére juttatta.

Így találtunk ott Zrínyi Miklós fegyveres házából, Csáktornáról, négy sodronyos pánczélinget és egy teljes felszerelésű sodronyos lovag-bábot, mely érdekes darabokat sikerült a magyar nemzeti múzeum fegyvergyűjteménye részére megszerezni. Ezen sodronyos pánczélok legkorábban a XVI. század végéről vagy a XVII. század elejéről származnak s művezetükre nézve többféle különbözőségeket tüntetnek föl, melyek részint az egyes sodronykarikák tojásdad vagy kör alakjában mutatkozik, részint pedig nyakvédő gallérral van ellátva, egynél pedig az ingújjak végződése valamint a gallér szélei rézkarikákkal díszítettetett föl.

A sodronyíngek között legérdekesebb a 4-ik számú, mely — bár alakjára és művezetére nézve teljesen egyenlő a többivel, — határozott keleti eredetű készítmény, minthogy annak mellső részén a nyaknyílás alatt 31 ctméternyre egy hosszúkás vasplomb van alkalmazva, az azt körülvevő karikákhoz erősítve, melynek bemélyített felső felületén, az illető készítő mesternek tugrája van, török betűkkel bevésve; ez nemcsak a sodronyíng keleti származását tanúsítja, de bizonyítja azt is, hogy azt valamely török harczos viselte, s a csatában megsebesülve vagy elfogva Zrínyi Miklós fogságába került, s páncélja Zrínyi Miklós fegyveres házába jutott.

Becsés szerzeményeül tekinthető a múzeumi fegyvergyűjteménynek azon lovag-báb is, melynek teljes sodronyos páncélöltö-zete szintén Zrínyi Miklós csáktornyai fegyveres házából való, s ugyancsak a vötteai várkastélyból vétetett meg. A mellett, hogy ez alak a sodronyos páncélfelszerelésnek teljes alkalmazását láttatja velünk, becsés még azért is, mert az oly gyéren előforduló sodronyos nadrág is egész épségében maradt s így jutott a magyar nemzeti múzeum birtokába. Az alak fegyverzetének összeállítása teljesen stilszerű s a XVII. századnak felel meg. Az öltözet áll: rendes fonású sodronyíngből és nadrágból, melynek karikaszemei szögecselve forrasztott sodronyból négy-négy más karikát foglalnak egybe, s míg az ing finomabb művezetű, a nadrág durvább kezelésre mutat. A fényes vaslemezből készült alacsony födelű sisak hátraeső részén gerinczezett, s a feltolható arczvédőn egymás alatt négy sorban vízszintesen hosszúkás, keskeny néző és lélegző nyílás van. A nyakvédő három egymásba tolt körbefutó vaslemezből áll. A sodronyíngen felül, a vállnál a karok hosszában lenyúló karmentők, a váll- és felsőkar-védők mozgatható öt-öt darab vaslemezből állanak, melyek lapos rézszögekkel vannak egymáshoz illesztve. Kiegészíti az öltözetet a sodronyos páncélra húzott felső köntös, mely újjak nélküli zöld bársonyból készült s mind a két oldalon a hónaljtól lefelé végig felhasítva van. Lent és fent a nyak körül széles arany-paszománttal szegélyezett. Mellső részén a köntösnek fekete bársonyból háromszögű paizs alak van fölvarva, melynek közepén arannyal körülfont tojásdad piros mezőben ágaskodó kettősfarkú arany oroszlán, szemközt fordított fejjel, hímezett munkában dísze-

leg s a mezőt ötágú arany korona fűdi, mely minden valószínűség szerint egykori tulajdonosának címereképét jelezi.

A báb jobb kezében hegyével lefelé fordított egyenes és széles pengéjű török művezetű pалlost tart, melynek markolata ezüsttel tauchirozott.

Zrínyi Miklóst mint nagy hadvezért és hadtudományi író-t illetőleg, kivált a szaklapok olvasóira nézve sokkal nagyobb fontossággal és értékkel bír azon könyvtár, mely az ő tulajdonát képezé s két évszázadon át Vöttauban őriztetvén, bárha csonkán, de az mégis a mai napig fönmaradt. S hogy azt ma mégis teljes egészében ismerjük, ezt azon könyvjegyzéknek köszönjük, mely az 1662-ik évben készült s az elkallódástól megóva lett. Czime e könyv-lajstromnak: «Catalogus omnium librorum Bibliothecae Cháktor-niensis Excellmi atque Illmi. Dni Comtis Nicolai a Zrinio Bani, Anno Domini 1662 Die 10 octobris».

E könyvjegyzékből látjuk, hogy míg Zrínyi Miklós tudományának alapját a történelem tanulmányozásából vetette meg, abból szívta lelkesedését a magyar nemzetért, annak szabadságáért küzdeni, szóval élettel áldozni; mint hadtudományi író és hadvezér, történeti tanulmányaiból vonta le következtetéseit; teljesen ismerte az ókor classikusait; elsajátította kivált az olasz és latin hadtudományi művek tanait, alapelveit, s mindezek bő ismereteivel írta meg, ma is elismeresben részesülő hadtudományi könyveit. S a mi hatványozza Zrínyi Miklós hadtudományi műveinek becsét, az az, hogy mint hadvezér gyakorlatilag is kipróbálta azon elméletek értékét, melyeket műveiben megörökített, s melyeknek genialitását a mai kor, műveinek újabb kiadása által megkoszorúzta.

A tisztelet, a pietás, melylyel a magyar nemzet a Zrínyi név iránt viseltetik, az elismerés melylyel a nagy hadvezérnek, a hadtudományi írónak adózik a mai ivadék, teljesen igazolja előttünk ama fölvetett kérdést, hogy hát sajátképen minő hadtudományi művek szolgáltak neki vezérfonalúl, midőn elméleti bő ismereteit elsajátítva, azokat gyakorlati kivitelük által érvényesítvén, korának legelső, leggeniálisabb hadvezérévé és hadtudományi írójává lett? Ezen kérdésre is kielégítő és megbízható választ ad könyvtárának említett eredeti jegyzéke, melynek XI tudomány-szakba foglalt osztályozásában az V. a hadtudományi műveket

foglalja magában és 35 munka czímét tartalmazza. Ezek im a következők:

1. Franciscus de Marchijs. Liber magnus novus delineationes continens.
2. La Fortificatione Guardia Difesa del Francesco Tensini.
3. Architectura Militaris Andrea Cellario.
4. " " Daniele Sperle.
5. " " Mathiae Dögen.
6. Del Arte Militare libri cinque di Hieronimo Cataneo Novarese.
7. Florilegium Fortificatorium. Autore Christophoro Mytius.
8. Christophorus Nothnagel: Manuale Architecturae Militaris.
9. Kriegskunst zu Fuss. Joh. Jac. Bellhausen.
10. Kriegskunst zu Pferd. Joh. Jac. Bellhausen.
11. Arte Militare Terrestre et Maritima dell' Mario Savorgnano.
12. Il Seminario de Governi di Stato et di Guerre, di Girolamo Frechetta da Rovigo.
13. Gerard Melder, de Fortificatie en Bataillons.
14. Justi Lipsii Saturnalium Sermonum libri duo.
15. Fucina di Morte.
16. Il mastro di Campe Generale di Giorgio Basta Conte d' Hust.
17. Cl. Salmasij de re militari Romanorum.
18. Discorso sopra la Necessita et utilita del Architectura Militare, di Pietro Sardi.
19. Avertimenti in Facioni di Guerre di Bartolomeo Belliari da Modena.
20. Commentarij del Signor Blagio Montuk.
21. Henrici Ranzovii Commentarius Militaris.
22. Sensi Civili del. Co. Maiolino Bissacioni.
23. Classicum novi Hannibalis.
24. Galea Martis Christoph. Lochnerij.
25. Vallo pertinente a Capitano Joh. Bapt. Tomasens.
26. Vegetij opera.
27. Theatrum Machinarum novum. Georgio. Andrea Pöcler.

28. Quedam machinæ Militares.
29. Turtenpoch Opera Pyrotechnica.
30. Archelei opus pyrotechnicum.
31. Architectura Militaris. Authore Erard Bar-le-Duc.
32. Artifices defensionis et diversi instrumentis, de guerra.
33. Corona e Palma militare d' Artigleria. Aless. Capt. Bianco

Vicentino.

34. Artis magnæ Artilleriæ pars prima Casimiro Sciemi-
novich.

35. Practica Manuale dell' artigleria.

Meg kell itt még emlékeznem Zrínyi Miklós könyvtárának *kéziratai* közül egyről, melyet katonai szempontból talán legelőszőr kell vala említenem; a mely 33 beírott negyedré té alakú lapból áll. Ezen fehér bőrbe kötött kéziratnak főcíme: «Az militiáról írt tractausból». A kézirat két részre oszlik, melynek első 14 lapra terjedő tartalma a következő alcímet viseli: «Ötödik Károly császár idejében a militiáról írt tractatusból való extractus, minden rendekre nézve.» A második rész 19 levélből áll s a címe: «Swendy Lázár militiájáról írt tractatusnak Extractusa minden rendekre nézve». E kis kézirat is kiadatlan és ismeretlen; nem fordul az elő Zrínyi Miklós hadtudományi munkáinak egyikében sem. A kézirat nem Zrínyi Miklós keze vonása, hanem az író deákjáé, mert egészen hasonló azon íráshoz, melyet az «Adriai tengernek Syrenája» című kézíraton látunk, s ugyan az a kéz, a mely Forgách Simon jegyzeteit másolta, Forgách István historiájához, s mind a kettő a könyvtárban megvan.

A kézirat mindkét része teljes tükrét állítja elénk a XVI. századbeli katonaság szolgálati viszonyainak, s míg az első rész az általános hadi szolgálattal foglalkozik, a második rész, a hazánkban is alkalmazott katonai kötelezettségek rajzát nyújtja elénk, s 52 szakaszban írja le a fő generálistól egész a markotányosig, mind azt, a mi az egyes tisztek, altisztek, a legénység, a gyalogság, a lovasság feladata és kötelessége; följegyzí a kapitányok conventióját, följegyzí a mezei borbélyok teendőit, az író deák, a Federhantzok, Eisenbeisserek munkakörét, szól a hadak fizetéséről és a fizető mesterekről.

Nem lévén azon szerencsés helyzetben, hogy ezen érdekes

kéziratot egész kiterjedésében itt, az azt leginkább megillető helyen közölhetném, mind a mellett eléggé indokoltnak tartom, legalább az egyes szakaszok címeit megismertetni a tisztelt olvasó közönséggel.

Az első rész szakaszai ezek:

1. A gyalogosok főkapitánya, tiszte, hivatala és esküvése felől.

2. Következik az esküvés.

3. Ezek után a zászlók ilyen forma szókkal adatnak az zászlótartónak.

4. Cópia az főkapitánynak adandó conventiós levélnek.

5. Az kapitány leutinantja vagy vicéje felől.

6. Az hadnagy felől.

7. Az Esküvés.

8. Az articulusokrúl melyekkel adstringáltatnak az vice hadnagyok.

9. Egy gyalog vice hadnagy és annak tiszte felől.

10. Az esküvés.

11. Az feldwöbel felől.

12. Az Elöljáró felől.

13. Az író diák tiszte és hivatalya felől.

14. Az zászló tartó felől és annak tisztiről és esküvéséről.

15. Az mezei borbély felől.

16. Az esküvése olyan.

17. Az kaplán állapotja felől.

18. Az Drabantok felől.

19. Az dobos és sipos felől.

20. Az tizedes felől.

21. Az kurvák és latrok felől.

22. Az vitézek állapotja és tiszte felől.

23. Nóta.

24. Az Föderhanzok, Eysenbeiszerek és Spieszknecht parancsolatjuk és tisztek felől.

25. Az futó vagy nyargaló vitézek felől.

26. Az Markatenderek és kereskedők felől.

A második rész szakaszai:

1. Az fő generalisnak tiszte felől.

2. Az vice generális felől.
3. Az Rumor mester felől.
4. Az lövő szerszámhoz való mester tiszte felől.
5. Szekér sáncz avagy szekér mester tiszte felől.
6. Az profont mesternek tiszte felől.
7. Az general profós felől.
8. Az lovasok generálisa felől.
9. Az fő quártély mester avagy szállásadó felől.
10. Az főistrázsa mester felől az lovasok compániájában.
11. Egynéhány zászlóaljának kapitánya felől.
12. Az Hadnagy felől.
13. Az zászlótartó felől.
14. Az lovas Istrázsa mester felől.
15. Az gyalogok közt való Istrázsa mester felől.
16. Az gyalogok között való fő generális felől.
17. Az gyalogok capitánya felől.
18. Az gyalog és lovas profósza felől.
19. Az gyalogok hadnagya felől.
20. Az gyalogok zászlótartója.
21. Az Istrázsa mester felől.
22. Az quártély mester felől.
23. Az Feldwebel tiszte felől.
24. Az Fourier felől.
25. Az hadi emberekről közönségesen.
26. Az hadaknak való fizetések és az fizetés mesterek felől.

MAJLÁTH BÉLA.